

חזרה לניהול "בר"

לקראת סוף שנת 1959, חיפשו במשרד-החוץ מועמד לכהונת קונסול כללי בניו-יורק, ותוך כדי חיפושים הועלתה מועמדותו של בנימין אליאב. הקונסול הכללי בניו-יורק היה, באותם הימים, למעשה איש הקשר של ממשלת ישראל עם היהדות המאורגנת בארצות-הברית. השגריר היה, ללא ספק, הנציג הבכיר גם בעיני הארגונים היהודים, אך בהיותו נתון בעבודה קדחתנית כמתחייב מתפקידו הדיפלומטי, שימש הקונסול בניו-יורק מעין שגריר מיוחד ליהודי ארצות-הברית.

בוקר אחד סיפר לי שאול אביגור, שבנימין אליאב נוטה לקבל את הצעת משרד-החוץ. בניו-יורק ממוקמים המשרדים המרכזיים של עשרות ארגונים יהודיים ארציים, (להוציא את "בני ברית" ו"איגוד ותיקי מלחמה יהודים", שישבו בווישינגטון) ובנימין היה סבור ששליחות כזו הולמת את כישוריו.

שניהם, גם שאול וגם בנימין, היו בטוחים שבתפקידו החדש יוכל בנימין לפעול רבות לקידום פעולת "בר" בארצות-הברית, אלא ששאול היה מוכן לשחרר את בנימין מניהול "בר", רק בתנאי שאני אשוב לנהל את המשרד בתל אביב לפחות למספר שנים. מצאתי את עצמי במבוכה גדולה, שהרי זה עתה השבתי בשלילה לפניית מזכירי איחוד הקבוצות והקיבוצים, חיים גבתי וסנטה יוספטל, שביקשו כי אבוא לעבוד במזכירות התנועה בתל אביב. שאול קיבל על עצמו לשכנע את חיים גבתי ואת סנטה-יוספטל בטרם יפנה לכפר בלום. לא היתה בעיה לשכנע את גבתי, אך סנטה יוספטל רגזה עלי מאוד. גם את כפר בלום שכנע שאול בקלות יחסית. לא השליתי את עצמי - חברי כפר בלום לא היו מאושרים מכל העניין. לא יכולתי לבוא אליהם בטענות, שכן בקיבוץ ידעו רק ששאול אביגור צריך אותי באופן דחוף, אך לא ידעו לאיזו מטרה.

גם משפחתי לא היתה מאושרת, אם כי בבה, שעברה יחד איתי את כור ההיתוך של ימי מוסקבה, סברה כמוני שהמאבק למען גאולת יהודי ברית-המועצות הוא תמיד בעדיפות ראשונה. בשנות עמידתו בראש "בר", הצטיין בנימין אליאב בעבודתו והישגיו היו מרשימים. במשרד בתל אביב גובש צוות שעסק בצורה שיטתית בהכנת חומר הסברה יסודי, ודאג לספק מידע שוטף מתוך זרם הדיווחים שהגיעו מצוות "נתיב" במוסקבה. קובי שרת, בנו של משה שרת, עסק בהכנת חומר הסברה במחלקת המחקר של "בר" החל משנת 1957. קובי היה צעיר יחסית, אדם מוכשר וחרוץ, שלט יפה באנגלית והיה גם בעל ידע ברוסית. תרומתו היתה חשובה, אך שאול - דודו של קובי - התעקש לשלוח אותו למספר שנים למוסקבה, חרף התנגדותי.

בנימין התמקד כמוני באירופה. הוא ביסס את הסניפים הראשיים בלונדון ובפאריס, והצליח למצוא עובדים מעולים לריכוז פעולת "בר" בערים אלה. בביקוריו באירופה ערך בנימין הכרויות רבות ואף קשר קשרים עם אישים וחוגים מגוונים באנגליה, צרפת ואיטליה. במיוחד חיפש קשרים עם אישים שאהדתם לברית-המועצות ידועה או שלפחות ידועה הסתייגותם מהמלחמה הקרה ההסברתית בין המערב לבין ברית-המועצות. ביניהם היו כאלה שהיו להם קשרים עם שגרירי ברית-המועצות בארצותיהם, או עם ראשי השלטון במוסקבה. לבנימין, אינטלקטואל אירופי בהשכלתו ובעולמו הרוחני, לא היה קשה לשכנע כי פעילותו מנוטרלת מן המלחמה הקרה, וכל מעייניו נתונים לטרגדיה הלאומית של המיעוט היהודי בברית-המועצות. באותם ימים היתה האווירה הכללית בחוגים השמאלניים נוחה להסברת "בר". בנימין יצר קשרים עם כמה עסקנים קומוניסטים יהודים ועם כאלה שפרשו מן המפלגה, וניצל היטב את התסיסה בחוגי הקומוניסטים היהודים - תסיסה שהשפיעה גם על קומוניסטים לא יהודים. רבים מבין העסקנים הקומוניסטים בפולין, בצרפת ובאנגליה התקוממו נגד יחס המשטר הסובייטי אל המיעוט היהודי. הם מחו נגד דיכוי התרבות היהודית ונגד גילויים של "אנטישמיות ממלכתית" בברית-המועצות. בין העסקנים היהודים "המרכזיים" יש להזכיר את הקומוניסט היהודי הקנדי זולצברגר, שהרים את קולו עוד בשנת 1956, את לוי באנגליה, שפרסם חוברת בנושא ואת וסלובס בצרפת.